

ЖИВОТ, КЊИЖЕВНИ РАД И МОРАЛНО-АСКЕТСКО УЧЕЊЕ СВ. НИЛА СИНАЈСКОГ

(наставак)

Ш Д Е О

МОРАЛНО-АСКЕТСКО УЧЕЊЕ СВ. НИЛА СИНАЈСКОГ

Из изложеног прегледа књижевног рада св. Нила види се, да његови теориски погледи нису изражени у потпуном систему. Међу делима св. Нила нема ни једног списа, где би се систематски и у свој пуноћи огледала суштина његовог погледа на свет. За Нила, као за правога аскету-подвижника, нису главни проблеми апстрактног богословског знања и философска расуђивања, него практична питања, која су везана с духовним усавршавањем и човечјим спасењем. Стога философски па и догматски проблеми налазе свој отсјај у његовим делима само делимично.

Св. Нил, као и други чувени аскети (Антоније Велики, Макарије Египатски, Исаија Нитријски, Јован Касијан, Евагрије Понтик и др.) не обраћа своју пажњу на апстрактно раскриће Бића Божјега, него на услове приближавања човека Богу и усвајања милости Божје, на указивање оних божанских својстава, која, проичући у човечје сазнање, васпитно утичу на његову душу, призивајући је на подвиг и покајање, као на неопходне услове за усвајање благодати Божје. Св. Нил, као искусни учитељ подвижничког живота, далеко је од лажно-

¹ Gratz IV, 204. држи да су та приповедања без стварног историјског основа.

охолог убеђења у безграничност човечијег познања¹ и зато не тежи апстрактно-логичком разјашњавању догматских појмова. У његовим трактатима и многобројним писмима, ако се и сусрећу догматско-теориска расуђивања, она су обично кратка и базирају се искључиво на св. Писму без удубљивања у суштину предмета. Таква су места само делимичне рефлексије оне ватрене и страсне борбе, коју је у IV и у почетку V века црква морала да води с различним јеретичким сектама, које су потресале основе хришћанског вероучења.

Снага св. Нила, пак, која је у моралном елементу, и главни правац, по коме се креће његова мисао, леже у области аскетике т.ј. практичне моралне делатности. Ако се он каткада и зауставља на догматским тумачењима, он то чини скоро увек у оним случајевима, када се догмати директно додирују с морално-практичном облашћу; наиме, при мисли о делу спасења и искупљења човека и о будућем праведном суду. Али реч Нилова јавља се у свој сили, слободи и енергији само онда, када се тиче монашког живота, моралне светости, подвига добродетељи, тежине и разноврсности грехова и искушења. Кад говори о овим предметима, онда га видимо у омиљеној сфери и примећујемо, да он износи оно, што му дубоко лежи на срцу и што је јако осетио, преживео и проверио личним искуством.

Ми ћемо покушати да тај богати материјал, који нам св. Нил пружа из морално-аскетске области, одаберемо и изложимо у следећем систему.

А. Учење о човеку и о циљу његовог земаљског живота.

Учење о слободи воље. О Промислу Божјем и о благодати. Однос према богатству, слави, земаљској мудрости и задовољствима.

В. Препреке на путу ка достигнућу крајњег циља.

Учење о греху. Демонологија.

С. Средства за достигнуће циља.

Учење о врлини. Монаштво.

¹ Види „de monast. exercitatione“ col. 720.

А. УЧЕЊЕ О ЧОВЕКУ И О ЦИЉУ ЊЕГОВОГ ЗЕМАЉСКОГ ЖИВОТА

У једноме од својих писама Нил назива човека „најлепшим створом човекољубивог Бога“.¹⁾

У чему се, дакле, састоји преимућство човеково над другим земаљским створовима, и шта га узвишава изнад целе Богом створене видљиве природе?

На ово питање одговара сам Нил у другом писму, упућеном презвитеру Оливрију. Између осталог он каже: „Иако се сунце налази на небу, сија својим светлим зрацима, ипак је оно створено за службу људима, створено је наредбом и по закону, а не Божјим рукама (Θεϊαίς χερσίν). Само је човек — ово дивно живо биће (τὸ θαυμάσιον ζῶον) — створен рукама Божјим, украшен нематеријалним (божанским) прстима и у њ је удахнута разумна душа“.²⁾

На тај начин, по учењу св. Нила, човеково преимућство над другим бићима састоји се, пре свега, у самом акту његовог стварања. Док је остала материјална и жива природа створена само заповешћу Творца и по Његовом закону (πρόσταγματι καὶ νόμῳ), — у стварању човека сам Бог прима нарочито и непосредно учешће, улепшавајући га Својим нетелесним прстима (ἀόλοισ δακτύλοισ).

С друге стране, и састав саме природе човекове јако се издваја од целог материјалног света.

По свом телу човек припада видљивом свету, а са невидљивим, духовним светом везан је „живом и разумном душом“,³⁾ која се јавља као дах Божји и као таква садржи у себи отсјај Божанског савршенства.

¹⁾ Види писмо Auxentio — Ep. lib. IV, 42. col. 569 C.

²⁾ Ep. lib. II, 191. col. 300 CD.

³⁾ Ep. lib. I. 189. col. 154 C. У Ниловом учењу о човеку превлађује утицај дихотомичкога погледа, по коме се човек састоји од тела (σῶμα) и душе (ψυχή). Упореди: „de monast. praestantia“ cap. 1, col. 1061 B; cap. 7. col. 1068 D; „Peristeria“, sectio IV, cap. 4, col. 828 D; „de volunt. paupertate“ cap. I, col. 969 B; cap. 4. col. 976 A; cap. 42, col. 1020 CD; „de monast. exercitatione“ cap 67, col. 801 A; Ep. lib. II, 76, col. 233 и Ep. lib. IV, 1, col. 549 C etc. Но, код Нила се налазе и изрази, који се могу протумачити у корист трихотомичког учења, по коме се човек састоји од тела, душе и духа (σῶμα, ψυχή, πνεῦμα). Таква су места: „tract. ad Eulog. cap. 5, col. 1101 A и Narrat. VI col. 657 B.

Душа човекова, носећи у себи слику Творца, приближава човека бестелесним бићима, и уздиже га на ступањ „мало мањи од анђела“ (Пс. 8, 6)¹⁾ Човек, по Ниловом учењу, заузима изузетан положај: он се јавља као носилац два света, он је „микрокосмос“,²⁾ и — као круна свега створенога — одређен је за најпотпунији и савршен живот, који је најближи божанском животу. Човека, као носиоца „слике и прилике Божје“,³⁾ Бог је наградио „изванредном чашћу“, и предао му своја царска права над видљивом природом, где човек „има власт над свима животињама.“⁴⁾

Превасходство човека над земаљским створењима, по Ниловом учењу, тесно је везано са суштином његове природе, која је слична божанској природи. Док сва друга чулна бића, поставши од земље, теже само земљи, са човеком је учињен изузетак. Он је одређен, као сопственик душе, „овог чудног Божјег створења,“ да духовним погледом „тежи своме Творцу,“ као извору свога бића и живота и да тражи у Њему „непрекидно весеље и блаженство“⁵⁾ за себе. За узвишење и достигнуће „богоподобног“ савршенства човечја душа обдарена је нарочитим силама или особинама, као што су разум и слободна воља. Човек, као разумно биће, познаје не само то, што непосредно прима својим чулима, него својом мишљу може да се уздигне и сагледа оно, што је изнад и ван чула, па чак и оно, што је изнад његових моћи. При овоме човечји разум односи се према телесним чулима и утисцима, примљеним преко њих, не као слуга, него као стварни господар.

1) „De volunt. paupertate“ cap. 45, col. 1025 C.

2) Види писмо архимандриту Ригину, где Нил каже: Ти си свет у свету — κόσμος κόσμου ἐκάρχεις — Ep. lib. II, 119, col. 252 BC.

Сличан поглед на човека налази се и код других св. отаца. Тако, на прим., Василије Велики назива човека: μικρός τις διακόσμος (види Homilia in illud, attende tibi ipsi, Migne gr. s. t. 31, col. 216 A), код Григорија Ниског сусрећемо израз μικρός κόσμος (Tactatus in psalms inscriptiones cap. III Migne gr. s. t. 44, col. 441 C), а Јован Златоуст види у човеку „биће од два света“ — διπλοῦς κόσμος ἀνθρώπος (in illud, sufficit tibi gratia mea Migne gr. s. t. 59, col. 509).

3) Детаљно о слици и прилици Божијој говори Нил у трактату „de volunt. paupertate“ cap. 45, col. 1025 A.

4) Види „de volunt. paupertate“ cap. 14, col. 988.

5) Види Ep. lib. II, 82 col. 237 BC.

„Када ум“, вели Нил, „чува чуло, ни један уд не ради погрешно“.¹⁾ Зато се човечји разум, у односу према чулима, јавља као „управљач“ (ὁ ἡνίοχος νοῦς),²⁾ он је „господар“ (δεσπότης)³⁾, а због својих способности, да се уздигне до богопознања, може се назвати „престолом Божјим“ (θρόνος Θεοῦ)⁴⁾.

Друга, пак, не мање важна, особина човечје душе, на којој је заснован морални живот и човечја активност, састоји се у слободи воље, т.ј. у способности душе да се, у својој делатности, потпуно слободно опредељује на путу ка оном, што је добро и свето. И, покорavajuћи се Божјој вољи, она се усавршава у врлини и уздиже се до сличности Богу. Али човек може изабрати и други пут, пут зла и греха, пут противљења вољи Божјој. Ова, човечјој души својствена способност избора добра и зла, и слободна, од спољашних побуда независна наклоност једној или другој страни, нашла је свој израз у Ниловом учењу. „Душа“, каже Нил, „одликује се слободом воље (αὐτεξουσίᾳ) зато, што може имати једнаку наклоност и према добру, и према злу“.⁵⁾

На другоме месту мисао св. Нила о слободи воље, изражена је још јасније: „У нашој је вољи,“ пише он, „да се обучемо у светлу брачну хаљину и да свучемо и променимо хаљине, некада на боље а некада на горе, и да изабирамо сад једну, сад другу, зато што је човек створен слободним“⁶⁾. „Бог би могао“, каже Нил, „зауставити оне, који чине зло и против њихове воље“, али их не зауставља насилно, да се не би ограничила човечја слобода (τὸ αὐτεξουσίον τοῦ ἀνθρώπου). Стога се, по сопственој жељи (βουλήματι) и по својој вољи (ἐξουσία), човек или награђује или кажњава.“⁷⁾

1) „de monast. praestantia“ cap. II, col. 1063 D.

2) Ep. lib. III, 268, col. 518 A.

3) Ep. lib. I, 160, col. 147 C.

4) De malig. cogitationibus“, cap. 24, col. 1227 D.

5) Види писмо Eusignio satrapae Ep. lib. III, 5, col. 368 A.

6) Писмо Евпсихију викару — Ep. lib. II, 162, col. 277 A.

7) Види писмо Cubiculario Faustino — Ep. lib. II, 328, col. 361. Сличне мисли изrekli су св. оци и пре и после Нила. Тако, на прим., Јустин Мученик каже: „... Ако не би човек слободно изабрао добро, не би био достојан награде или похвале, а такође не би могао бити ни кажњен, ако сам од себе не би био рђав“. (Dialog. cum Tryph. p. 43 Migne g. s. t. VI, col. 393 B). Теофило Антиохијски, указујући на високу особину

На тај начин, слобода воље чини човека за његова дела морално одговорним пред Богом. Осим тога, у своме учењу Нил јасно наглашава мисао, да зло није ништа друго, него одступање од воље Божје и да узрок злу лежи у слободној вољи, а не у природи, јер би у противном сам Бог био творац зла. „Безбожно је тврдити“, вели Нил, „да зло постаје по природи, — не у природи, него у слободи воље (προαιρέσει)“¹⁾. У другом писму, образложивајући природу греха, Нил, између осталог, пише: „...Немој мислити да је грех неко живо разумно биће... Грех обично почиње и губи свој значај у човечјој слободи“²⁾.

човекове душе каже: „Бог је створио човека слободним и самовласним“ (Ad Autolycum Migne g. s. t. VI col. 1096 A). Григорије Ниски, упоређујући човека с другим земаљским створовима, пише: „Човечја душа показује своју царску величину и надмоћност над свима земаљским створовима тиме, што сама, не покоравајући се никоме, слободно и пуновласно располаже својим жељама“ (De homin. opific. cap. 4 et 16 Migne g. s. t. 44. col. 136 B и 184 B). Јован Златоуст каже: „Бог је од почетка створио човека самовласним, иначе не би га требало ни кажњавати за нарушавање заповести, ни награђивати за њихово испуњење“ (Homil. in Genesis XVI n. 5 Migne g. s. t. 53 col. 132. Упреди још Homil. in Genesis XIX n. 1. col. 158; XX n. 1. col. 166; XX n. 3. col. 169). Макарије Египатски, у својим беседама каже: „Наша је природа пријемчива и према добру и према злу... Ти можеш сопствену вољу упутити где ти је мило“ (Migne gr. s. t. XXXIV col. 700 C).

У сличним се цртама преставаља слобода воље код Тертулијана (види De exhort. castit. cap. 1 Migne lat. s. t. 2, col. 963 B), Августина, (види Enchiridion 105 Migne lat. s. t. 40, col. 291 и de ver. relig. cap. 14 n. 27 Migne lat. ser. t. 34 col. 133—134), Григорија Назијанзина Oratio in Matt. XIX (1—12) n. 16 Migne g. s. t. 36 col. 301 A, Јована Дамаскина (De fide orthodoxa cap. 25 Migne g. s. t. 94, col. 957 C) и других.

¹⁾ Види писмо Zenoni Decemprimo lib. II, 299 col. 348 D.

Исту мисао налазимо и код других св. отаца. Тако на прим., Методије еп. Тирски у своме фрагменту „ex libro de libero arbitrio (Migne g. s. t. 18 col. 264) узроком зла сматра човека, кога је Бог створио слободним; Василије Велики (Constit. monast. cap. II Migne g. s. t. 31 col. 1344 B) доказује да зло није ништа друго, него одступање од добра — κακία γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀπολείψις ἀρετῆς; а Јован Златоуст у своме тумачењу на јеванђеље од Матеја XIX n. 6. каже: „зло зависи не од природе, него од слободе — οὐ γὰρ τῶν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ τῶν ἐκ προαιρέσεως ἐπιγινομένων ἐστὶν ἡ πονηρία (Migne gr. s. t. 57 col. 282).

²⁾ Ep. Auxentio Ecdico lib. II, 309 col. 352 B.

И греховни пад наших прародитеља, и с њим везане последице: лишење првобитне праведности и повреда човечје природе, појавиле су се као резултат слободног отступања првих људи од Божанске воље. Човек је, налазећи се у рају, био у тесној заједници са Богом, који је за њега био извор моралне чистоте, духовног савршенства, „трајне радости“¹⁾ и блаженства. Тако је утицај Творца, оживљивајући првог човека, разливао се по свој чистој и бестрасној²⁾ природи његовој и чинио га истинским господарем целе земље. „Слушајући пријатне Божје речи и напајајући своју душу неисказаном беседом“,³⁾ први човек „употребљавао је храну, коју је за њега спремала сама природа“.⁴⁾ А пад је по Ниловом схватању, удаљио човека од пређашњег непосредног општења са Богом, изопачио његову чисту и савршену природу и лишио га оног моралног савршенства, које је он имао раније. У човечјој природи после пада појавило се зло познато под именом страсти (πάθος), противно ономе стању, које се у његовој природи називало бестрасношћу (ἀπάθεια).⁵⁾ Непослушност првог човека постала је, најзад, узроком, да „једним човеком грех уђе у свет, а грехом смрт“ (Рим. 5, 11).⁶⁾

Појавом смрти, дакле, била је нарушена хармонија, која је раније постојала између тела и душе... „Душа, будући бестртна, но оптерећена смртним земаљским телом, тежи сада, да се кроз смрт ослободи смртнога, да би затим поново при-

¹⁾ Види „de volunt. paupertate“ cap. 14 col. 988 B.

²⁾ „Peristeria“, Sectio X, cap. 3, col. 889 B — 892 A.

³⁾ „de volunt. paupertate“ c, 15, col. 989 A.

⁴⁾ *ibid.*

⁵⁾ Види *epist. Charitoni lib. III, 254. col. 516 C.* Упореди „Peristeria“, Sectio X, cap. 3, col. 889 D; *epist. lib. I, 107, col. 129 A*; *ep. lib. III, 20 col. 380 B*; нарочито *Ep. lib. III, 33, col. 400 A.* Реч πάθος (affectus) — страст, произлази од грчког глагола πάσχειν — „страдати“, и означава стање човека, када се он налази под било каквим унутарњим или спољашњим утицајем, због кога се мучи, као да се налази у ненормалном стању. Јован Златоуст, карактеришући страст, каже: „Нико нам не наноси толико страдања, као страсти, које се осиле у души“ — *Expositio in psalm. IV, 3 Migne g. s. t. 55 col. 44.*

⁶⁾ Види писмо архиђакону Левкадију — *Ep. lib. I, 189, col. 154 CD.* Упореди *ep. lib. I. 249 col. 173 D*; *epist. lib. I, 24 col. 89 D.*

мила своје властито нетрулежно тело и радосно боравила са Господом“.¹⁾

Због човечјег пада поколебана је његова царска власт над природом. Да би себи набавио хране, човек је био приморан, „да узме у руке лопату, срп и плуг, и да оре ону земљу, која је мало пре тога, сама производила све, што је било човеку потребно“.²⁾ Покоравајући се Божјој казни: „у зноју лица свога јешћеш хлеб свој“ (Пост. 3, 19), човек је почео „сејати, залевати, жети, преносити снопље, млатити, вејати, млети, месити брашно с водом, пећи на ватри... и на тај начин с муком добијати хлеб“.³⁾ И жива природа, која се покоравала и служила човеку, као своме господару, изишла је из пређашњег потчињеног положаја. Шта више, сам се човек „почео бојати јарости зверова, отрова гмизаваца, напада јаких животиња... Због непослушности Богу лишио се свега онога, чиме је, благодарећи послушности, владао“.⁴⁾

Мада су последице, проузроковане греховним падом, веома тешке, јер су нарушили уређење целе земље, а самога човека учиниле неспособним за непосредну заједницу са Богом, ипак Господ, „који је све створио по својој благодати и који се о свему стара“,⁵⁾ није желео, да човека остави самом себи; није допустио, да се у људском роду, уместо правог живота, зацаре

1) Види Ep. lib. II, 82, col. 237 BC. Упореди писмо Discipulo suo Ep. lib. IV, 1, col. 549 B.

2) „de volunt. paupertate“ cap. 15, col. 989 A.

3) ibid.

4) „Peristeria“ Sectio 10, cap. 3, col. 832 B. Сличне мисли налазимо и код других св. отаца. Тако, на прим. Антоније Велики каже: „Наша духовна природа, са висине славе и достојанства пала је, у бездан срамоте и понижења“ (in profundum ignominiae et miseriae) Ep. VI, Migne gr. s. t. 40 col. 1011 B. Макарије Египатски, указујући на велики губитак, коме је човек подлегао услед свога пада, вели: „Адам је примио у себе квасац пакосних страсти (ζύμην κακίας παθών), који је прожео сав род старог Адама“ „Homil. XXIV n. 2 Migne g. s. t. 34, col. 664 A B. „Од времена пада“, каже он на другом месту, „тама овога века лежи на сваком створу и на целој природи човековој“ — Homil. 43 n. 3 ibid. col. 773 A. Марко Подвижник вели, да се душа наша, помрачена сластољубљем и охолошћу, спустила у дубину незнања (εις τὸν βυθὸν τῆς ἀγνοίας) — Marcus Epemita, de baptismo, Migne gr. s. t. 65, col. 1020 D. Упореди s. Isajas Abbas oratio 26, II Migne g. s. t. 40, col. 1192 B.

5) Види писмо Socrati presbytero Ep. lib. I, 322, col. 197 D.

и потпуно завладају смрт и власт ђавола. Говорећи о Божјем Промислу, наш Нил не тежи да свестрано обухвати и објасни овај Божански акт, јер сматра, да човечји разум није у стању да потпуно сазна путеве Божје. „Ко је у стању постићи“, пита Нил, „судове Божје? Ко може доказати истинитост Божјег до-мостроитељства (οίκονομίας). Сваки се човечији ум губи, улазећи у дубље испитивање овога питања“.¹⁾ Али, о објекту Божјег Промисла — о човеку, о могућности његове поправке, Нил се изјашњава детаљније и јасније. По Ниловом мишљењу „Господ може без муке да поправи човечанство, јер, ако је Богу угодно, да рђаву ствар преобрати у бољу, онда ће се његовој наредби све повиновати“.²⁾ „Ако је Господ“, каже Нил, „из небића дао човеку биће (живот), — то тим пре може да исправи већ створеног човека, који се распада од греха и прелази у стање за њега неприродно“.³⁾ „Богу је“, пише Нил на другом месту, „могуће, да огрубела и скамењена срца људска претвори у родну и плодносну (духовну) земљу“.⁴⁾ По Ниловом учењу Господ испољава у Своме старању о човеку највише милосрђе, чисту и савршену љубав. „Бог“, каже Нил, „ни у чему нема никакве потребе, но по своје милосрђу, а ради нашега добра, обелодањује своје старање, које се ничим не може наградити. Он милује свакога и „сунцем својим обасјава зле и добре и нагапаја кишом праведне и неправедне“ (Мт. 5, 45)“.⁵⁾ „Зато“, пише Нил, „после пада Бог није оставио непокорног преступника његове заповести — човека, без свога старања, није га лишио Своје помоћи, него поново прописује закон за други начин живота, који је одговарао његовом грешном стању“.⁶⁾ Он се стално откривао помраченој души човечјој и по бескрајној својој милости и „саосећајној“⁷⁾ љубави према човеку научио га је, како треба да угађа Богу, да би се спасао, тј. да би се избавио од греха и тим самим повратио себе у своје чисто првобитно

¹⁾ „Narrationes“ II col. 608 C.

²⁾ Види писмо *Thaumasio monacho* — Ep. lib. III, 33 col. 400 BC. Упореди „de volunt. paupertate“ cap. 13, col. 985 D.

³⁾ Види писмо *Cononi rempublicam gerenti* — Ep. lib. IV, 39 col. 568 B.

⁴⁾ Ep. lib. III, 33 col. 400 C.

⁵⁾ Види „de volunt. paupertate“ cap. 47 col. 1028 D.

⁶⁾ *ibid.* cap. XIV, col. 988 BC.

⁷⁾ Види Ep. lib. III, 92, col. 428 D; упореди Ep. lib. III, 243 col. 500 A.

стање. А када је морална болест ојачала, када је грех у човеку заузео доминирајући положај, Бог шаље људима своје изабранике, проповеднике истине и учитеље врлине.... Преко Мојсија, највећег између пророка, Он је открио људима Свој закон, „у чијој је суштини, да сече и уништава грех.“¹⁾ Мојсијев закон, по Ниловом учењу, имао је привремени и пролазни значај, јер је „био дат за неко време (καίρη τινι) и према стању оних, који су млади разумом (νηπίους τῆν φρένα).“²⁾ Он је морао да васпитава људе, чија је морална природа била повређена, и да их спремни за дочек обећаног Спаситеља света, „који је Својим савршеним и високим правилима морала заменио овај закон“.³⁾ Иако је старозаветни закон својим строгим захтевом и грозним осудама стварао од људе „робове, који су под страхом и бичевима служили закону“,⁴⁾ ипак је имао и дубоки морални значај. Улевајући људима побожни страх и бојазан пред величином и силом Божјом, он је у човечјој души изазивао с једне стране сазнање оправданости законских захтева, а с друге — убеђење у својој грешној кривици и духовној немоћи за морално самоусавршавање. На тај начин, морални циљ старозаветног закона се своди на то, да би својом строгошћу омекшао огрубела људска срца, сломио њихово гордо самопоуздање,⁵⁾ и да мисао човека, који се смирио, упути Богу, од кога је човек требао да очекује натприродну помоћ. Овај васпитни значај закона наглашава Нил и, понављајући речи св. апостола Павла,⁶⁾ назива га „законом васпитачем“ (τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ),⁷⁾ „моралним васпитачем“ (παιδαγωγός τῶν ἡθῶν)⁸⁾ и „васпитачем управитељем“ (παιδαγωγός ἐπίτροπος).⁹⁾

Када је Мојсијев закон испунио своју улогу, на његово место дошло је, по Ниловом учењу, ново најсавршеније дело

1) Писмо Charisio episcopo ep. lib. II, 24 col. 209 C.

2) Види писмо Eunomio Presbytero ep. lib. III, 30, col. 385 C.

3) *ibid.*

4) Epist. lib. II, 276, col. 340 A.

5) Види „de volunt. paupertate“ cap. 62 col. 1052 D.

6) Галат. 3, 24.

7) Ep. lib. III, 84, col. 425 D.

8) „de volunt. paupertate“ cap. 62 col. 1052 D.

9) Ep. lib. III, 84 col. 425 D.

Божјега Промисла; дошао је акт ваплоћења Сина Божјега, Спаситеља Света, — акт, у коме се испољила тајна бескрајног милосрђа и највише божанске љубави према људском роду. Доласком на земљу Сина Божјега открио се људима пут спасења и дарована су им благодатна средства за вечни живот. Јер, „као што се у Адаму ојачала (ἰσχυρῶς) смрт, тако је она ослабила (ἀσθενήσῃ) у Христовој смрти“.¹⁾

(Наставиће се)

Викенџије Фрадински
